

Sorj Chalandon: quan la guerra talla la respiració

Ester Seguí / Núvol

Des del 15 de gener es troba a les llibreries La quarta paret (Edicions de 1984), la nova novel·la de Sorj Chalandon, excorresponsal de guerra del diari Libération, guanyadora del Premi Goncourt dels Instituts i amb traducció de Josep Alemany.

La novel·la s'inicia a la dècada dels anys 70 a País, quan un activista d'extrema esquerra, en Georges, coneix en Sam, que té tots els atributs per convertir-se en el seu heroi: dramaturg jueu exiliat de Salònica i torturat per la dictadura dels Coronels. Arran d'aquesta amistat fraternal i ja en els anys 80 quan, per causa de l'agreujament de les seqüeles de les tortures, en Sam està a punt de morir li demana un últim favor: que faci realitat el somni de representar una sola vegada l'*Antígona* de Jean Anouilh al Líban, país que està en guerra. Pretén oferir a cadascun dels bel·ligerants (palestins, xiïtes, cristians, drusos...) un paper. Per fi, en Georges coneixerà la guerra, la de debò. Aquella que talla la respiració i deixa sense alè.

D'aquesta manera, deixant de banda l'absurditat de la guerra, en Georges i en Sam pretenen erigir el teatre com una arma contra la violència i crear l'efecte de la quarta paret. Com explica en Sam, la quarta paret "és el que impedeix que els actors facin l'amor amb el públic [...]. Una façana imaginària, que els actors construeixen al caire de l'escenari per reforçar la il·lusió". L'únic que trencarà la quarta paret, la il·lusió, serà el narrador d'*Antígona*. Mitjançant la tragèdia d'*Antígona*, que planta cara i sacrifica la seva vida, es vol donar visibilitat a una veu que clama en el desert de la injustícia per una pau digna que reconciliï tots els grups religiosos en lluita.

Chalandon ha cobert conflictes, a Irlanda del Nord, al Líban, a l'Iran, a l'Iraq i a l'Afganistan, entre d'altres països. Com explica en una entrevista al programa "Mapamundi" de Catalunya Radio, del 20 de gener, "jo vaig ser a Beirut el 1982. Vaig tornar als camps de Sabra i Xatila el divendres al matí, just després de la massacre. Em vaig jurar que hi havia de tornar". Com li succeeix a en Georges, l'autor va quedar atrapat per la guerra. Els dos s'enamoren de la barbàrie i no volen tornar a la pau. El protagonista s'adona que ha viscut més en cinc dies que en tota la seva vida. Té por d'ell mateix.

La intensitat de vida i mort fan que en Georges no vulgui, no pugui tornar a la tranquil·litat confortable, al costat de la seva dona i filla. Troba insuportables els problemes de la vida quotidiana. A diferència del protagonista, Chalandon es va adonar que la guerra li estava guanyant la partida ("Georges sóc jo si no m'hagués aturat"). La guerra també apareix en l'anterior novel·la, *Retorn a Killybegs* (Edicions de 1984, 2014), en què explica la història que el va unir amb el traïdor Denis Donaldson, destacat membre de l'IRA que va confessar haver estat un espia dels britànics durant 20 anys. La guerra fa que no puguem perdonar, però també que no puguem jutjar. No hi ha bons ni dolents, ni vencedors ni vençuts, simplement víctimes.

La brutalitat i la violència extrema són presents al llarg de tota la novel·la i mitjançant frases curtes l'autor ens atorga una veritat punyent però alhora commovedora. Són els ulls d'en Georges, és a dir, d'en Chalandon els qui ens expliquen la crueltat en el món. Sentim els trets, el soroll eixordador de les bombes, la pudor putrefacte de les escombraries, de la carn humana cremada. Malgrat que es tracta d'una novel·la colpidora, l'objectiu pel qual lluiten els personatges és per intentar deixar la guerra a fora del teatre.

Per acabar, podem citar Salvador Espriu, que a *Les roques i el mar, el blau* (Edicions 62, col·lecció "El Cangur", 1984), glossa la figura d'Antígona, un mite que manté intacta al llarg dels segles la lluita contra la intriga i la crueltat. És la seva aparent feblesa la que ens captiva, la seva resistència contra un poder tirànic: "I els guardes em prendran ara mateix i em portaran al judici del rei. Obriran camí per camps eixorcs, arrossegaran amb barroeria els peus pel fang i per la pols, sense esguardar el paisatge destruït per la fecunda guerra. Ençà i enllà, angoixa, fum, opressió d'aire parat, desordre, vedrunes espargides, xafogor que m'emmalaltiria. Clam, sense cants d'ocells, de les velles oliveres cremades". La guerra entre germans és universal.